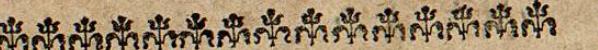

TRACTATUS I. DE BEATITUDINE.

PERIUS QUAM de beatitudine, quæ est verus & ultimus hominis finis, dispe-
mus, aliqua de ultimo fine in communi
præmittenda esse censuimus.

CAPUT I.

De ultimo fine hominis in communi.

Multa de fine in communi, quæ in Philoso-
phia pertractari solent, hic prætermittim-
us, ut ad utiliora progrediamur, & tres difficul-
tates de Fine ultimo resolvamus.

S. I.

Quæ actiones hominis sint propter finem, seu effectus finis?

1. Notandum primò, actiones quæ ab homine proceduntur esse duplicitis generis, quædam dicuntur *actiones hominis*, aliae appellantur *actiones humanae*. Piores sunt quæ ab homine producuntur, sed tamen ipsi cum ratione carentibus communes sunt. Postiores vero vocantur illæ quæ sunt propriae hominis, inquantum est homo, seu quæ convenienti homini, inquantum differt à brutis: dupliciter autem homo differt à brutis in operando, primò quantum ad substantiam operis, quia nimis elicit operationes immateriales & intellectuales, quarum bruta capacia non sunt; secundò quantum ad modum operandi, quia nempe movet se non solum physicè & viraliter, sicut bruta, sed etiam moraliter, agendo cum indifferencia, libertate, & dominio supra suos actus. Unde duplice modo actiones ab homine procedentes possunt dici humanæ, videlicet quantum ad substantiam, & quantum ad modum. Primo modo omnes operationes procedentes à gradu intellegitivo, etiam quæ præveniunt omnem deliberationem rationis, dicuntur humanæ, secundo modo sola actiones liberæ, seu deliberatae. Ex quo intellegis, quadruplicis generis actiones in homine posse distinguiri. Quædam nec quoad substantiam nec quoad modum operandi humanæ sunt, sed purè brutales & animales, ut actiones corporeæ, quæ non procedunt ex deliberatione rationis. Aliae sunt humanae quoad substantiam, sed non quoad modum, cuiusmodi sunt omnes intellectiones & volunties necessariae. Aliae è contra sunt humanae quoad modum, non quoad substantiam, ut actus comedendi & bibendi, aliaeque actiones corporeæ, quæ fiunt cum deliberatione & império rationis. Aliae denique quoad substantiam & modum humanæ sunt, ut omnes intellectiones aut volunties liberae.

2. Notandum secundò, plures esse actus à voluntate elicitos, quorum aliqui versantur circa finem

obtinendum, ut simplex volitio, & intentio; alij circa finem jam obtentum, ut fructus; alij circa media ad finem conducentia, ut electio, & usus. De istis nulla est difficultas vel controversia inter Theologos, manifestum enim est, illos esse propter finem seu effectus finis, cum voluntas eligat media, & illis utatur, ut finem consequatur; sed solum de duabus prioribus, qui circa finem obtinendum, vel jam obtentum versantur. Unde.

3. Dico primò, actus quibus voluntas fertur in finem nondum obtentum, ut simplex volitio, & intentio, sunt effectus finis. Ita communiter docent Theologi contra Vasquem, & Lorcam, qui docent finem solum exercere suam causalitatem respectu illorum actuum qui versantur circa media, non verò respectu illorum qui respiciunt finem.

4. Probatur primò conclusio ex D.Thoma q.22. de verit. art.2, ubi sic ait: *Sicut influere causa efficientis est agere, ita influere causa finalis est appeti- sen desiderari.* Quibus verbis aperte docet, causalitatem finis confidere in hoc, quod appetatur seu desideretur, sive in hoc quod ad sui amorem moveat & alliciat appetitum: Atqui bonitas finis non solum movet & allicit voluntatem ad electionem & usum mediorum, sed etiam ad sui amorem & desiderium: Ergo non solum electio & usus mediorum, sed etiam amor seu volitio finis est effectus illius.

5. Probatur secundò: Amor seu simplex volitio finis (idem cum proportione intentione dicendum) est actus voluntatis ab illa efficienter producitus: Ergo est verè & propriè propter finem. Probatur consequentia, omne enim quod terminat causalitatem causa efficientis, debet etiam terminare causalitatem finis, cum finis sit prima omnium cariarum, & agens intellectuale non agat, nisi motum à fine.

6. Dico secundò, actum delectationis & quietis in fine jam adepto, qui fructus appellatur non esse propriè propter finem.

Probatur primò ex D.Thoma hic qu.2.artic.6. ad 1. ubi docet delectationem non esse propter aliud, tanquam propter causam finalem, sed tanquam propter formalem, seu objectivam. Ubi non loquitur de delectatione objectiva, quia non ponit in numero cum fine, ut quidam interpretantur, sed de formalis, cum de ea loquatur, quia est quietatio appetitus in bono.

7. Ratio etiam suffragatur, cum enim delectatio seu quies naturaliter sequatur ad possessionem finis, & sit veluti corollarium & complementum illius, non ponit in numero cum fine: Ergo sicut finis non est propter finem, neque effectus ejus, ita nec delectatio seu fructus. Unde illa non est rigorosè actus humanus, sed meta & complementum actuum humanorum. Idem dicendum de amore beatifico, cum ille non sit in libera hominis potestate, nec homo ex deliberatione rationis & electione voluntatis, ad illum se moveat & applicet, sed specialiter moveatur & applicetur à Deo.

Quare

Quare non tam actus humanus, quam omnium actuum humanorum fructus & corona dici debet.

8. Objicies primò contra primam conclusionem: Fieri propter finem est fieri ex amore finis: Atqui prima volitio non fit ex amore finis, cùm sit primus amor finis: Ergo non fit propter finem, nec per consequens est finis effectus.

9. Respondeo cum Carmelitis Salmanticensibus, quod sicut cùm dicitur accidentia operari in virtute substantiarum, v.g. calorem in virtute ignis, hoc reddit constructionem intransitivam, ut loquitur Caïetanus, quia non est sensus quod agant per superadditam aliquam virtutem, à substantia dimanantem, & in ipsa accidentia transeuntem, sed quod agant per se ipsa, ut sunt virtutes à substantia dimanantes, illaque subordinatae. Ita similiter, cùm dicitur primam volitionem fieri ex amore finis, id debet intelligi intransitivè, quia illa volitio est ipse amor finis, non verò transitivè, ita quod supponat alium amorem.

10. Objicies secundò: Soli actus humani sunt propter finem: Sed simplex volitio, & intentio finis, non sunt actus humani: Ergo non sunt propter finem. Minor probatur: illæ actiones proprie humana dicuntur, quæ ex deliberata voluntate procedunt, ut ait S.Doctor hic art.1. Sed simplex volitio & intentio finis, non sunt ex deliberatione rationis; sicut enim consultatio non est de fine, sed de medijs, ita nec deliberatio: Ergo simplex volitio & intentio finis non sunt propriè actus humani.

11. Respondeo, permisso Majori, negando Minorem, & ad eius probationem dico cum Conrado, quod deliberatio dupliciter usurpat solet, nempe vel propriè & stricte, pro ea quæ ad electionem mediorum requiritur, & präsupponit intentionem finis: vel largè & communiter, pro ea scilicet qua requiritur ad operandum bene vel male moraliter, ad quam sufficit facultas ad discernendum inter bonum & malum. Et de hac intelligi debet D.Thomas dum ait quod illæ actiones propriè humanæ dicuntur, quæ ex deliberata voluntate procedunt, non verò de prima.

12. Addo quod, actus etiam indeliberati & necessarij voluntaris, vel intellectus, possunt aliquo modo dici humani, non quidem simpliciter & absolutè, sed secundum quid, nempe causaliter, & initiativè; quia quamvis non sunt actus deliberati, sunt tamen principium & initium deliberationis. Sicut motus cordis est initiativè vitalis, non consummativè; quia licet in eo animal nondum perfectè se moveat, est tamen initium vita, seu actionum, in quibus animal se moveat.

13. Objicies tertio contra secundam conclusionem: D.Thomas hic artic.1. ait quod omnes actiones humanæ sunt propter finem: Sed fructus seu delectatio de fine adepto est actio humana: Ergo est propter finem.

14. Respondeo primò negando minorem, ut enim supra dicebamus, fructus non est rigorosè actus humanus, sed meta & complementum actuum humanorum.

Respondeo secundò, D.Thomam intelligentem esse de actionibus humanis quæ distinguuntur à fine, & ponunt in numero cum illo: fructus autem seu delectatio, aut quies in fine jam adepto, non ponit in numero cum fine, sed est veluti ejus complementum & corollarium: unde sicut finis non est propter finem, ita nec actus fructus, delectatio, aut quietis in fine jam adepto.

15. Dices, Omne quod habet causam finalem, cùm efficiens nō

agat nisi motum à fine: Sed fructus est actus voluntatis, ab illa efficienter productus: Ergo habet causam finalem, subindeque est propter finem,

16. Respondeo distingendo Majorem: Omne quod habet causam efficientem, habet causam finalem, si non sit ipse finis, concedo. Si sit ipse finis, nego. Finis enim ut finis non habet causam finalem: v.g. si aliquis ponet rationem ultimi finis in contemplatione, ille actus haberet causam efficientem, sed non finalem, quia esset ipse finis.

17. Instabis, Voluntas delectatur de fine adep-
to, propter ipsum: Ergo delectatio voluntatis
quièscens in fine est propter finem.

18. Respondeo distingendo Antecedens: Si ly
propter dicat causam formalem concedo. Si dicat
causam finalem, nego. Solutio est D.Thomæ loco
supra laudato.

S. II.

Vtrum quacunque vult homo, velit propter ultimum
finem formalem, seu propter beatitudi-
nem in communi?

19. Dico primò, In omnibus qua homo vult &
operatur, non intendit formaliter ultimum finem
formalem seu generalem, hoc est beatitudinem in
communi, bene tamè interpretative, & virtualiter.

Prima pars patet, experientia enim constat, quod intellectu non cogitante formaliter de beatitudine, sèpè voluntas operatur, & amat bona particula-
ria. Secunda vero sic ostenditur: Tunc homo cen-
setur interpretative velle aliquid, quando apparet
aliquid quod ex natura sua ordinatur ad illud,
quamvis tunc de eo non cogitet: v.g. qui dat elec-
tionsynam propter honestatem misericordie, nihil
de Deo vel de beatitudine cogitans, censetur operari
interpretative propter Deum, & propter beatitu-
dinem, quia ipsum bonum honestum quod ex-
pressè intenditur, ex natura sua refertur in Deum,
& est medium quo tendimus in beatitudinem: Sed
bonum particulare ex natura sua ordinatur ad ul-
timum finem formalem, & ad beatitudinem in com-
muni, cum sit veluti quædam ejus inchoatio &
participatio: Ergo quando homo bona particula-
ria appetit, vult interpretative ultimum finem for-
malē, seu beatitudinē in communi. Hinc SS. Pa-
tres & Philosophi sèpè dicunt, omnia quæ apper-
tit homo, appetere ut felix & beatus sit. Quod
ad eo verum est, ut D.August. tract.de Epicureis &
Stoicis cap.3. dicat: *Qui malus est, malus non est,
nisi inde se beatum efficeret.* Et serm.i.in Ps.118.

*Beatum est (inquit) tam magnum est bonum, ut hoc
& boni velint & mali. Nec mirum quod boni proprie-
tate sunt boni: sed illud est mirum, quod etiam mali
propterea sunt mali, ut sint beati; nam quicunque libidi-
nibus deditus, ut luxuria, supriseque corruptitur, in
hoc malo beatitudinem querit.*

20. Tertia vero pars quæ asserit, hominem in
omnibus quæ vult & operatur intendere beatitu-
dinem, non solum interpretative, sed etiam virtualiter,
sic probatur. Ex volitione finis ultimi in
communi, seu beatitudinis, relinquunt in voluntate
virtus ad appetendum finem proximum, &
bona particula: Ergo ea virtualiter appetit pro-
pter ultimum finem. Consequentia patet, Antece-
dens vero docetur expressè à D.Thoma hic art.6.
ad 3. ubi ait, quod virtus prima intentionis quæ
respectu ultimi finis, manet in qualibet appetitu cu-
jusque rei, etiam si de ultimo fine actus non cogitetur:
Et in 4. dist. 49. quæst.1. art.3. quæstiunc.4.ad 6.

A 2 Deinde

Desiderium beatitudinis (inquit) virtute est in omnibus desideriis, sicut causa in effectu. Ratio etiam id suaderet: cum enim intentio ultimi finis, in communione: seu beatitudinis, sit volitus finis generalis, ejus influxus debet, virtualiter saltem, se extendere ad omnes voluntiones secundarias; sicut influxus primae & universalissima cause efficientis, ad omnes in universum effectus se extendit; influxus enim finis generalis, non minus deberet se extendere, quam influxus causa efficientis universalis.

21. Dices, ex hoc sequi nullum dari actum otiosum: Nam actus otiosus ille dicitur, qui caret fine, seu qui ad nullum finem ordinatur: At si omnis actio humana respiciat beatitudinem in communione, nulla erit quae caret fine, seu quae ad aliquem finem non ordinetur: Ergo nulla erit otiosa.

22. Sed nego sequelam, & ad ejus probationem dico, actum humanum non dici otiosum ex eo quod non ordinatur ad ultimum finem formaliter, sive ad beatitudinem in communione, sed ex eo quod caret fine aliquo particulari & intermedio, ab operante praestito.

23. Dico secundum: Homo in omni operatione humana agit, saltem virtualiter, propter aliquem finem ultimum materialem, seu in particulari, verum, vel apparentem. Ita communione docent nostri Thomistae, & sequitur evidenter ex dictis conclusione praecedenti, cum enim intentio sit appetitus efficax finis, & illum ut futurum & obtinendum respiciat, non potest ferri in rem communem, ut omnino abstractam a subiecto, sed solum in rem communem, ut in subiecto in quo revera potest existere, vel existimatur posse existere: Ergo quotiescumque homo intendit finem ultimum formaliter, seu bonum ut sic, & beatitudinem in communione, de facto vult aliquem ultimum in particulari, applicando talem rationem boni ut sic, seu beatitudinis in communione, alicui rei in particulari, hoc est Deo vel creatura, bono honesto, vel utili, aut delectabili; licet per affectum inefficacem & simplicis complacentiam, possit ferri circa rationem boni, ut sic, & beatitudinem in communione abstractam ab omni subiecto.

§. III.

Vtrum voluntas posset simul intendere plures fines ultimos totales & adaequatos?

24. Dico primo, voluntas non potest efficaciter appetere duos ultimos fines totales & adaequatos. Ita D. Thomas hic art. 5. & Theologi communione.

Probatur primo ratione quam habet in argumento sed contra: Ultimus finis adaequatus & totalis habet totaliter dominari voluntati: Sed implicat duos esse fines qui totaliter voluntati dominentur, & quibus totaliter voluntas subjiciatur & serviat, iuxta illud Christi Matth. 7. *Nemo potest duabus dominis servire*: Ergo repugnat dari plures ultimos fines totales & adaequatos.

25. Probatur secundo alia ratione quam habet in corpore eiusdem articuli: De ratione ultimi finis simpliciter est esse bonum perfectum, & satiavitum totius appetitus hominis: At si essent duo ultimi fines simpliciter, neuter esset bonum perfectum, quia unius desiceret quod alter haberet, neuter etiam totum appetitum satiaret, extra quemlibet enim aliud quippiam appeteret: Ergo repugnat dari duos ultimos fines simpliciter.

26. Probatur tertio: De ratione ultimi finis sum-

pliciter est quod omnia ordinantur ad ipsum, ipse vero ad aliud non ordinatur: Sed repugnat dari duo bona hujusmodi, nam vel unum ordinaretur, ad aliud, vel non? Si ordinaretur, jam esset bonum subordinatum, non ultimus finis. Si non ordinaretur ad aliud, istud jam non esset finis ultimus, utpote non subiectis omnia sua ordinationi: Ergo repugnat duplex ultimus finis simpliciter. Unde Gentiles qui plures Deos confingebant, rationem primae cause & ultimi finis inter eos dividabant, & unum pro uno bono largiendo, aliud pro alijs colebant: v.g. Martem pro re militari, Appollinem pro scientia, Venerem pro generatione, Cererem pro terra fecunditate, unumque ex illis Diis pro arbitratu suo alteri subiectiebant & subordinabant. Hinc Tertullianus in Apologetico, Romanorum superstitionem in eligendis Diis deridens, bellissime ait: *Apud vos de humano arbitratu divinitas penitatur: nisi homini Deus placuerit, Deus non erit, homo jam Deo propius esse debet*.

27. Dico secundum, potest aliquis tendere in duos ultimos fines adaequatos, si tendat in unum efficaciter & absolute, in aliud vero inefficaciter & secundum quid. Ita docent Martinez, Ildephonse, & alij ex nostris Thomistis, & probant dupliciti exemplo. Primum est, quando quis existens in peccato mortali facit opus moraliter bonum, v.g. dat elemosynam pauperi ex motivo misericordiae, per talem actum tendit in Deum velut in ultimum finem; quia cum elemosyna ritus facta, & quodlibet bonum morale, derivetur a Deo, ut natura ac boni honesti Auctore, ex natura sua tendit, & facit tendere hominem in Deum, ut in ultimum finem naturalem; inefficaciter tamen, & secundum quid, cum per talem actionem non deserat creaturam, seu bonum proprium & privatum, ad quod tanquam ad finem ultimum per peccatum mortale conversus est. Alterum exemplum est, quando quis existens in gratia, peccat venialiter; per peccatum enim veniale tendit in creaturam tanquam in finem ultimum, inefficaciter tamen, quia talis tendentia in creaturam, non sufficit ut illum avertat a Deo, quem respicit ut finem ultimum per charitatem: Ergo tunc habet duos ultimos fines, unum inefficaciter, aliud efficaciter volitum.

28. Nec verum est quod ait Author Theologiae mentis & cordis, nempe finem ultimum peccatoris bene agentis, & iusti venialiter peccantis, esse beatitudinem in communione, quam in omni actu incessanter inquirimus. Cum enim appetitus hominis semper tendat in bonum, & illud importet existentiam, vel saltem ordinem ad illam, non potest efficaciter ferri in rem communem, ut omnino abstractam a subiecto, sed solum in rem communem, ut in subiecto, in quo revera potest existere, vel existimatur posse existere. Unde quotiescumque homo intendit finem ultimum formalem, seu beatitudinem in communione, vult aliquem finem ultimum in particulari, applicando talem rationem felicitatis seu ultimi finis, alicui rei, seu aliquibus rebus, hoc est Deo, vel creatura, bono honesto, utili, vel delectabili, ut §. praecedenti ostendimus.

29. Objecies primo contra primam conclusionem: Homo mortaliter peccans, constituit ultimum finem in creatura, ut communiter docent Theologi contra Adriani: Sed homo potest diversa peccata mortalia, etiam disparata se habentia, committere, puta fornicationem, furum, superbiam subindeque

DE BEATITUDINE.

subindeque diversas creature inordinatae diligere: Ergo potest habere plures ultimos fines simpliciter.

30. Respondeo finem ultimum peccantis mortaliter, esse ipsummet peccatorem, aut bonum proprium & privatum ipsius, ad quod omnia quae vult ordinari, illam vero creaturam propter quam peccat mortaliter, esse duntaxat finem proximum ad quem tendit, & a quo ejus actus specificatur; unde licet illa possit esse multiplex, non tamen propterea potest habere plures ultimos fines simpliciter. Solutio est D. Thomae in 4. dist. 42. qu. 2. art. 1. ubi sic ait: *Finis ultimus in amore communabilium bonorum est ipse homo, propter quem omnia alia querit, & ideo si radix peccati accipiat ex parte ipsius peccantis, erit una, si autem sumatur ex parte eorum que propter seipsum peccans querit, erunt plures*. Sed de hoc fusus in Tractatu de peccatis.

31. Objecies secundum contra secundam conclusionem: De ratione ultimi finis est quod sit summum bonum, satiatis appetitum, & quod ad illum omnia alia ordinantur: Ergo implicat quod dentur duo ultimi fines, quavis unus appetatur inefficaciter. Consequitur parat, quia si unus conseruat omnem appetibilitatem, non relinquat in alio aliquid appetendum, & si omnia debent ordinari ad unum alius etiam ad ipsum ordinatur, & sic non potest esse finis ultimus, ut supra arguebanus.

32. Respondeo, concessio Antecedente, distinguendo consequens: implicat quod dentur duo ultimi fines, in re existentes, concedo. In apprehensione hominis, nego. Itaque existentia ultimi finis repugnat existentia alterius ultimi; quia hoc effet defruere existentiam ultimi finis, de cuius ratione est, quod sit summum bonum, satiatis appetitum, & quod ad illum omnia alia ordinantur. Apprehensioni autem ultimi finis, non repugnat apprehensioni alterius ultimi imperfecti, quia apprehensioni non adeo efficax est, ut imperfectam contrariam secum non compatiatur, praesertim quando illae cognitiones sunt in diverso genere, & una est practica, & alia purè speculativa, ut contingit in proposito; nam peccans mortaliter, practice judicat ultimum finem esse bonum commutabile, & speculativè esse Deum. Ex quo intelliges rationem à priori, cur homo non possit habere duos ultimos fines efficaciter volitos; benetamen, si unus appetatur efficaciter, & alius inefficaciter; quia nimis duas volitiones efficaces, requirunt duo iudicia practica de appetibilitate utriusque finis, quae sunt incompossibilita; ad duas autem volitiones, quarum una sit efficax, & altera inefficax, sufficiunt duo iudicia, quorum unum sit practicum, & alterum speculativum, quae nullam habent inter se incompossibilitatem & repugnantiam.

CAPUT II.

De beatitudine objectiva.

1. **M**anifestum est, beatitudinem nostram obiectivam, in nullo bono creata, sed in solo Deo consistere. Tum quia ultimus finis & principium principium sibi invicem correspondent: Atqui esse principium soli Deo competit: Ergo & esse ultimum finem. Unde in Apocalypsi dicitur Alpha & Omega, Principium & Finis. Tum etiam, quia beatitudo objectiva est bonum perfecte satiativum hominis, subindeque utrius-

Pars II.

que potentiae in anima ejus existentis intellectus scilicet & voluntatis: At solus Deus potest intellectum hominis satiare, quantum ad cognitionem veri, & voluntatem ejus, quantum ad fruitionem boni: Ergo in illo solo beatitudo nostra objectiva consistit. Major constat, Minor etiam, quantum ad utramque partem, manifesta est; nam objectum intellectus est universale verum, & objectum voluntatis universale bonum: Verum autem & bonum universale in solo Deo reperitur, non vero in aliqua creatura, quae habet solum veritatem & bonitatem participatam, & ordinatam ad ipsum Deum, qui est fons totius veritatis & bonitatis: Ergo ille solus potest appetitum hominis satiare, quantum ad cognitionem veri, & fruitionem boni. Unde Augustinus lib. de moribus Ecclesiae cap. 8. *Bonorum summa nobis Deus est, Deus est nobis sumnum bonum, nec infra remanendum nobis est, nec ultra quarendum, alterum enim periculum, alterum nullum est*.

2. Eadem veritas magis declarari & illustrari potest, discurrendo per singula bona creata, quae sunt triplices generis, nimirum bona anima, quae sunt virtutes & scientiae, bona corporis, quae sunt valetudo, robur, pulchritudo, voluntas; & bona fortunae, quae sunt divitiae, honores, dignitates, & similia, & demonstrando in nullo ex illis bonis, beatitudinem nostram posse consistere. In primis ergo incipiendo à bonis fortunæ, quae sunt omnium minima, manifestum est, ea non esse beatitudinem hominis objectivam, cùm sint purè externa, homine inferiora, & ei deservientia ad vitam sustentandam, & non patienti hominis appetitum, juxta illud Eccli. 9. *Avarus non implerat pecuniam, & iuxta istud Bernardi: Non plus satiatur cor hominis auro, quam corpus aurā*. Addo quod beatitudo est bonum possessione percipiendum: divitiae autem non possessione, sed effusione, bona sunt, ut dicitur D. Thomas hic qu. 2. art. 1.

3. Idem dicendum de honoribus, dignitatibus, ac sæculariis potentia; nam haec etiam bona sunt purè externa, & humani cordis famem non satiant, sed acutant, & insuper caduca ac transitoria sunt. Exemplum sunt multi Summi Pontifices, qui nec integrum mensem, in modo nec hebdomadam integratam sui Pontificatus, numerare potuerunt. Sic Stephanus II. dies 4. Urbanus VII. dies 7. Bonifacius VI. dies 15. Cœlestinus IV. dies 17. Sisinnius dies 20. Marcellus II. dies 21. Damafus II. dies 23. Pius III. dies 26. Leo XI. dies 27. Pontificatum tenuisse, tamque brevi spatio absolvisse dicuntur. Hinc Bernardus ad Eugenium scribens, & hanc Pontificatus brevitatem illi inculcans epist. 237. sic ait: *In omnibus operibus tuis memento te esse hominem, & timor ejus qui auferit spiritum Principium, semper sit ante oculos tuos. Quantorum in brevi Romanorum Pontificum mortes tuis oculis aspexisti? Ipsi te prædecessores tui certissima & citissime decepcionis admonent, & modicum tempus dominationis eorum, paucitatem dierum tuorum nuntiet tibi*.

4. Constat etiam, beatitudinem in aliquo corpore bono non posse consistere, quia haec bona communia sunt hominibus & brutis, non in brutorum saepè reperiuntur perfectiori modo, quam in hominibus, ut vita longior, yestudo firmior, vites maiores, sensus acutiores. Idem dicendum de voluptatibus corporeis. Unde Seneca de brevitate vita, cap. 9. *Quid mibi voluptatem nominas? Hominis bonum quero, non ventris, qui peccibus ac bellis laxior est. Illa (addit. epist. 74.) cibo avidius utetur, venere non aquæ fatigantur: virum illis major*

A 3 158